
اخلاق زندگی

شرح و توضیح باب عبودیت
از کتاب مصباح الشریعة و مفتاح الحقیقة
منسوب به امام صادق (ع)

دکتر حسن رویک

سرشناسه	ره‌پیک، حسن، ۱۳۴۲-
عنوان قرارداد	مصباح‌الشریعه و مفتاح‌الحقیقه. شرح
عنوان و نام پدیدآور	اخلاق بندگی: شرح و توضیح باب عبودیت از کتاب مصباح‌الشریعه و مفتاح‌الحقیقه منسوب به امام صادق (ع) / حسن ره‌پیک.
مشخصات نشر	تهران: خرسندی، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری	۱۵۲ ص.
شابک	978-600-114-082-2
وضعیت فهرست‌نویسی	فیا
یادداشت	کتاب حاضر شرحی بر بخشی از کتاب مصباح‌الشریعه و مفتاح‌الحقیقه امام جعفر صادق علیه‌السلام است.
موضوع	جعفرین محمد(ع). امام ششم، ۸۳-۱۴۸ق. مصباح‌الشریعه و مفتاح‌الحقیقه -- نقد و تفسیر.
موضوع	احادیث اخلاقی -- قرن ۲ق.
موضوع	اخلاق اسلامی -- متون قدیمی تا قرن ۱۴.
موضوع	عرفان -- متون قدیمی تا قرن ۱۴.
شناسه افزوده	جعفرین محمد(ع) امام ششم، ۸۳-۱۴۸ق. مصباح‌الشریعه و مفتاح‌الحقیقه. شرح
رده بندی کنگره	۱۳۸۹ ۶۰۴۲۳۴ م ۷ج ۲۲۸/ BP
رده بندی دیویی	۲۹۷/۶۱
شماره کتابشناسی ملی	۲۰۲۶۷۰۴

انتشارات خرسندی

نمایشگاه و فروشگاه کتب حقوقی و مجموعه قوانین با تخفیف دائمی

تهران - خیابان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - بالاتر از خیابان لبافی‌نژاد

کوچه بهشت آیین - پلاک ۲۱ - طبقه اول شرقی

تلفن: ۵ - ۶۶۹۷۱۰۳۴ و ۵ - ۶۶۴۹۰۵۸۴

پست الکترونیک: Khorsandy.pub@gmail.com

سایت اینترنتی: Khorsandypub.com

اخلاق بندگی

تألیف: دکتر حسن ره‌پیک

چاپ اول - ۱۳۸۹

تیراژ: ۲۰۰۰ جلد

قیمت: ۲۸۰۰۰ ریال

SBN: 978-600-114-082-2

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۱۴-۰۸۲-۲

فهرست

عنوان	صفحه
-------	------

مقدمه	۹
-------------	---

الباب المائة : فى حقيقة العبودية	۱۲
--	----

فصل اول: عبودیت

گفتار اول- عبودیت و ربوبیت	۱۷
----------------------------------	----

۱- ربوبیت، در دل عبودیت	۱۷
-------------------------------	----

۲- رابطه دو طرفه ربوبیت و عبودیت	۲۱
--	----

گفتار دوم - تفسیر عبودیت	۲۳
--------------------------------	----

۱- بذل کردن داشته‌ها	۲۳
----------------------------	----

۲- جلوگیری از هوا و هوس	۲۵
-------------------------------	----

۳- دوری از راحتی و علاقه به عزلت	۲۸
--	----

۴- درک نیاز	۳۳
-------------------	----

۵- درک حضور حق	۳۶
----------------------	----

گفتار سوم - تفسیر حروف عید	۴۱
----------------------------------	----

فصل دوم: اصول معاملات

گفتار اول- اصول معامله با خدا	۴۹
-------------------------------------	----

۱- ادای حق او	۴۹
---------------------	----

۲- حفظ حد او	۵۱
--------------------	----

۳- شکر	۵۵
--------------	----

۴- رضا	۵۹
--------------	----

۵- صبر	۶۴
--------------	----

۶- احترام	۷۰
-----------------	----

۷۳	۷- شوق
۷۹	گفتار دوم- اصول معامله با نفس
۷۹	۱- تلاش
۸۳	۲- خوف
۸۵	۳- تحمل اذیت
۸۸	۴- ریاضت
۹۱	۵- طلب صدق و اخلاص
۹۵	۶- جدایی نفس از وابستگی‌ها
۹۷	۷- بند به فقر
۹۹	گفتار سوم- اصول معامله با خلق
۹۹	۱- بردباری
۱۰۲	۲- گذشت
۱۰۴	۳- فروتنی
۱۰۸	۴- سخاوت
۱۱۱	۵- شفقت
۱۱۳	۶- خیرخواهی
۱۱۵	۷- انصاف
۱۱۹	گفتار چهارم- اصول معامله با دنیا
۱۱۹	۱- رضایت به کم
۱۲۰	۲- ایثار
۱۲۲	۳- طلب نکردن
۱۲۵	۴- بغض زیاده خواهی
۱۲۷	۵- زهد

۱۲۹.....	۶- شناخت آفات.....
۱۳۱.....	۷- ترک هوس و ریاست.....
۱۳۴.....	خاتمه.....
۱۳۵.....	فهرست منابع.....
۱۳۶.....	فهرست آیات (بر اساس حروف ابتدایی آیات).....
۱۴۴.....	فهرست روایات (بر اساس حروف ابتدایی روایات).....
۱۵۲.....	فهرست اشعار (بر اساس حروف ابتدایی بیت).....

مقدمه

سلوک انسان در مسیر کمال همواره مورد توجه اهل حقیقت بوده است. انبیاء و اولیای الهی که خود سالک طریق و واصل به حقیقت بوده‌اند دغدغه اصلی خود را هدایت انسان‌ها قرار دادند و هم خود را به سمت دستگیری و نجات نفوس بشری نشانه گرفتند.

به برکت انفاس پاک و مقدس ایشان غنچه‌هایی شکفته شد که با واسطه و بی‌واسطه با بهره‌گیری از آن تعلیم دیدگان، دیگران را از بوی خوش خود استفاده‌ها رساندند و آنها را نیز مست و سرخوش از شراب حقیقت ساختند. عبودیت که مرکز ثقل و قطب این سلوک روحانی است در آیات و روایات دینی به شدت مورد توجه قرار گرفته است.

از میان این مجموعه نفیس، بابی از کتاب شریف «مصابح الشریعة و مفتاح الحقیقة» منسوب به تعلیمات امام ششم علیه السلام در توضیح عبودیت برگزیده شد تا در حدّ وسع به توضیح این مجمل از طریق دیگر بیانات اولیای الهی پرداخته شود و طالبان سیر در مسیر حقیقت را خشنود سازد. عبارات این قسمت از مصباح الشریعة همچون بسیاری از قسمت‌های آن، آنقدر محفوف و مؤید به دیگر ادله چون آیات و روایات است که نباید در مسایل علمی و دستورات عملی آن تشکیک نمود.

در واقع، این متن موجز یک دوره فشرده توحید علمی و نظری و اخلاق و سلوک و دستورات عملی است که در عین اختصار، اصول این دو پایه را با صلابتی توأم با لطافت بیان داشته است. عبودیت یا بندگی، محور اصلی و

مرکز ثقل حرکت علمی و عملی انسان است. عبودیت، منشاء ولایت انسان کامل است و از رهگذر آن، کمال او حاصل می‌گردد. بندگی، جز با ترک نفس و شهوات به دست نمی‌آید و وجود هر یک نافه دیگری است. در این سلوک، درک و شناخت نیاز؛ یعنی، افتقار، تنها طریقی است که به سلامت منتهی می‌شود. این شجره طیبه، شاخه‌های زیادی دارد که هر یک به اصل خود رجوع می‌کند. این شجره از چهار جهت با غیر خود تماس دارد. این تماس از طریق فروع و شاخه‌های اصول ایجاد می‌شود. یکی از اصول این شجره با خداوند تعامل دارد و معامله خود را با شاخه‌های ادای حق، حفظ حد، شکر، رضا، صبر، احترام و شوق انجام می‌دهد. اصل دیگر، رو به سوی نفس انسان دارد که فروع آن، تلاش، خوف، تحمل اذیت، ریاضت، طلب صدق و اخلاص، خروج از حب نفس و ربط به فقر است. سمت اصل دیگر به سوی خلق است و حلم، عفو، تواضع، سخا، شفقت، نصیح، و عدل و انصاف از آن منشعب می‌شود و آخرین اصل که در دل دنیا می‌رود در ارتباط خود، رضای به کم، ایشار، ترک طلب مفقود، بغض زیاده‌خواهی، زهد، شناخت آفات دنیا و ترک شهوات و ریاست را شامل می‌شود. تمام این شاخه‌ها و فروع از یک آبشخور، آب حیات نوش می‌کنند و به اقتضای طبیعت خود شکلی می‌گیرند و فی الارض قطع متجاورات و جنات من اعناب و زرع و نخیل صنوان و غیر صنوان یسقی بماء واحد^۱. بوی خوش عبودیت در تمام این فضا به مشام می‌رسد و کثرات ظاهری را به وحدت و بساطت توحید محض برمی‌گرداند. هر یک از کلمات و

عبارات متن، چهره و نماینده آیات و روایات زیادی است که در حد ممکن، تراکم و فشرده شده است. در توضیح متن نیز تلاش شده است ایجاز رعایت شود و آیات و روایات در حد لزوم با بیاناتی مختصر در یکدیگر تنیده گردد. لذا لازم است به عبارات و کلمات آیات، روایات و توضیحات ارائه شده با دقت توجه شود تا مقصود اصلی از متن روشن شود. این شرح در بیش از یک دهه گذشته نوشته شد و نگارنده در انتشار آن از جهات گوناگون تردید داشت پس از گذشت سالیان طولانی، به امید آنکه خوانندگان، به آنچه گفته شد (ماقیل) توجه می کنند و نه آن که گفت (من قال)، تصمیم به چاپ و انتشار آن گرفتم تا بلکه از رهگذر آن توجه، سهمی نیز نصیب ما گردد.

متن باب یکصدم از کتاب مصباح الشریعة و مفتاح الحقیقة

الباب المائة: فی حقیقة العبودیة^۱

« قال الصادق علیه السلام: العبودیة جوهره کنهها الربویة فما فقد من العبودیة وجد فی الربویة و ما خفی عن الربویة اصیب فی العبودیة، قال الله تعالى: سنریهم آیاتنا فی الآفاق و فی انفسهم حتی یتبین لهم انه الحقّ اولم یکف بریک انه على کل شیء شهید.^۲ »

و تفسیر العبودیة بذل الكل و سبب ذلك منع النفس عما تهوى و حملها على ما تکره و مفتاح ذلك ترک الراحة و حبّ العزلة و طریقہ الافتقار الى الله تعالى، قال رسول الله ﷺ اعبد الله كأنک تراه فان لم تکن تراه فأنه یراک.

و حروف العبد ثلاثة: العين و الباء و الدال؛ فالعين، علمه بالله و الباء، یونه عن سویه والدال، دتوه من الله تعالى بلا کیف و لا حجاب.

و اصول المعاملات تقع على اربعة اوجه: معاملة الله تعالى و معاملة النفس و معاملة الخلق و معاملة الدنيا و کل وجه منقسم على سبعة اركان.

اما اصول معاملة الله فسبعة اشياء: اداء حقّه و حفظ حدّه و شكر عطائه و الرضا بقضائه و الصبر على بلائه و تعظیم حرمة و الشوق الیه.

۱. متن عربی از نسخه تصحیح شده توسط مرحوم حجة الاسلام سید حسن مصطفوی، انتشارات قلم، چاپ اول، ۱۳۶۳ نقل شده است.

۲. فصلت، ۵۴: به زودی نشانه‌های خود در آفاق جهان و نفس‌های آن‌ها را به ایشان نشان خواهیم داد تا برای آنها روشن شود او حق است، آیا پروردگارت در این که او بر هر چیز حاضر است کافی نیست.

و اصول معامله النفس سبعة : الجهد و الخوف و حمل الاذى و الرياضة و طلب الصدق و الاخلاص و اخراجها عن محبوبيها و ربطها في الفقر.

و اصول معامله الخلق سبعة: الحلم و الغفر و التواضع و السخاء و الشفقة و النصح و العدل و الانصاف.

و اصول معامله الدنيا سبعة: الرضا بالدون و الايثار بالموجود و ترك طلب المفقود و بغض الكثرة و اختيار الزهد و معرفة آفاتها و رفض شهواتها مع رفض الرياسة.

فاذا حصلت هذه الخصال في نفس واحدة فهو من خاصة الله و عباده المقربين و اوليائه حقاً.»